

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.513 : 614

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

**І.В. ГОРІСЛАВСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент,
Б. ФЕДЧУК, студентка 3 курсу юридичного факультету,
Національний університет
біоресурсів та природокористування України**

***Анотація.** У статті висвітлено окремі правові категорії у сфері медичного законодавства. Проаналізовано нормативно-правові акти, що опосередковують здійснення загальнообов'язкового державного медичного страхування. Розкриваються окремі проблемні питання запровадження медичного страхування в Україні, пропонується удосконалення правового регулювання цих питань.*

***Ключові слова:** загальнообов'язкове державне медичне страхування, медичне страхування, медична практика, державні санітарні норми та правила*

Сфера охорони здоров'я громадян є такою, що постійно потребує контролю за реалізацією і захистом прав та свобод людини. Серед основних причин незадовільного стану цієї сфери можна назвати відсутність в Україні законодавчо закріпленого обов'язкового медичного страхування – механізму, що потенційно здатен вирішити питання організаційно-правового та фінансового забезпечення медичної галузі. Обов'язкове медичне страхування у разі його запровадження на терені України виконуватиме важливі функції в державі, звільняючи бюджет від значного фінансового навантаження, що в свою чергу впливатиме на забезпечення фінансової безпеки держави як складової безпеки держави в цілому [1, с. 15].

Визначенню місця суспільних відносин, що складаються у сфері медичного страхування, дослідженню питань становлення такої галузі права, як медичне право, присвячено значну кількість наукових робіт, авторами яких є українські та зарубіжні дослідники: В. І. Агарков, М. М. Білинська, Н. Б. Болотіна, М. Ф. Герасименко, З. С. Гладун, Л. М. Дешко, Д. В. Карамішев, С. О. Козуліна, Л. В. Красицька, В. М. Пашков, О. М. Піщита, Н. В. Путіло, Я. Ф. Радиш, Г. Б. Романовський, А. М. Савицька, І. М. Солоненко та ін.

Теоретичною основою нашого дослідження щодо розвитку системи медичного страхування стали праці Н. В. Богомаз, О. В. Виноградова, П. Є. Лівака, В. Ф. Москаленка, М. В. Мниха, Н. Г. Нагайчука, І. В. Рожкової, Р. О. Стефанчук, С. Г. Стеценко, Н. Б. Пацурії.

У зв'язку з цим **метою статті** є дослідження колізій та шляхів удосконалення правового регулювання медичного страхування.

Нині медичне страхування є різновидом загальнообов'язкового державного соціального страхування, що визначається відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – Основи) [2]. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [3] (далі – Закон) Фонд соціального страхування України є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Таким чином, передбачено об'єднання двох фондів соціального страхування – Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Отже, страховиком для медичного страхування є новостворений Фонд соціального страхування в Україні.

Формування коштів, за рахунок яких буде здійснюватись надання соціальних послуг та матеріального забезпечення у медичному страхуванні, а саме: діагностика та амбулаторне лікування; стаціонарне лікування; надання готових лікарських засобів та виробів медичного призначення; профілактичні та освітні заходи; забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання (ст. 25 Основ); проводиться за рахунок консолідованого страхового внеску, який в обов'язковому порядку сплачується страхувальниками з метою забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за соціальним страхуванням (ст. 21 Основ).

Обсяг послуг, що надаються за рахунок коштів обов'язкового медичного страхування, визначається базовою та територіальними програмами обов'язкового медичного страхування, які затверджуються в порядку, встановленому законодавством. Нині такі програми не затверджено, існує проект закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», яким передбачено, що відповідні програми будуть прийматися Верховною Радою України кожного року [4]. Однак такі програми мають базуватися на стандартах, що діють і сьогодні відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [5].

Такими державними соціальними нормативами у сфері охорони здоров'я є: перелік та обсяг гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я [6]; нормативи надання медичної допомоги, що включають обсяг діагностичних, лікувальних та профілактичних процедур; показники якості надання медичної допомоги; нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами та іншими спеціальними засобами; нормативи забезпечення стаціонарною медичною допомогою; нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я; нормативи санаторно-

курортного забезпечення; нормативи забезпечення харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Спираючись на світовий досвід, доцільно зазначити, що найбільш оптимальним є створення у межах загальної системи страхування здоров'я трьох рівнів захисту населення. Перший рівень – державне соціальне страхування як захист від галузевого ризику; другий – страхування працівників за рахунок коштів підприємств (захист колективного ризику), третій – індивідуальні ризики – предмет особистого страхування за рахунок власних коштів. Варто додати, що така структура страхового захисту здоров'я має бути затверджена на законодавчому рівні, але в Україні відповідне законодавство відсутнє, хоча в Законі України «Про страхування» медичне страхування і назване першим у переліку обов'язкових видів страхування, закону, який би регламентував його впровадження і здійснення досі не прийнято [7]

Ще однією гранню дієвої конструкції «медичне страхування» є запровадження санітарних вимог та правил до здійснення медичної практики, що повинні відповідати міжнародним стандартам та сприяти максимально високому рівню надання медичних послуг для людини. Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики [8] медична практика провадиться суб'єктами господарювання на підставі ліцензії та за умов наявності, зокрема, приміщень, що відповідають установленим санітарним нормам і правилам. Проте відповідні норми були прийняті ще державним санітарним лікарем СРСР у 1990 році [9]. Таким, що потребує законодавчого вирішення є той факт, що використання наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження методичних рекомендацій «Здійснення контролю за дотриманням радіаційно-гігієнічних параметрів у будівництві» [10] є незаконним, оскільки він не був зареєстрований у Міністерстві юстиції України [11].

Разом із тим для отримання ліцензії на здійснення медичної практики необхідно дотримуватись положень ДБН В 2.2.-9-2009 [12], що серед іншого встановлює вимоги до повітряного середовища та температурного режиму таких приміщень (п. 8.2.), що в свою чергу має відповідати ДСТУ ISO 14644-1:2009. Чисті приміщення та пов'язані з ними контрольовані середовища. Частина 1, 2 Класифікація чистоти повітря та Вимоги до контролювання й моніторингу для підтвердження відповідності (ISO 14644-1:1999, IDT).

На нашу думку, тим фактором, що буде сприяти розвитку медичного страхування, може стати запровадження обов'язкової умови для виплати страхового відшкодування, як в рамках загальнообов'язкового державного соціального страхування, так і за участю приватних страховиків, наявності у закладу охорони здоров'я акредитаційного сертифіката, що засвідчить офіційне визнання наявності у закладі охорони здоров'я умов для якісного, своєчасного, певного рівня медичного обслуговування населення, дотримання ним стандартів у сфері охорони здоров'я, відповідності медичних (фармацевтичних) працівників єдиним кваліфікаційним вимогам [13]. Одним із таких стандартів є здійснення контролю за бактеріологічним складом повітряного середовища в операційних та інших приміщеннях з асептичним

режимом роботи [14], до визначення якого і має застосовується ДСТУ ISO 14644-1:2009.

Необхідно привести до одного знаменника санітарні нормам і правила для всіх закладів охорони здоров'я, оскільки одні з них застаріли, інші, наприклад, Державні санітарні норми і правила «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу» [15] та Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до розміщення, облаштування, обладнання та експлуатації перинатальних центрів» [16] стосуються окремих категорій закладів охорони здоров'я.

Необхідно також враховувати досвід переходу від суто бюджетного до страхового фінансування медицини, який свідчить, що такий перехід супроводжується численними негативними наслідками, насамперед зростанням загальних видатків та порушенням системи фінансування медичних закладів при відсутності реального покращання якості медичних послуг з одночасним збереженням неформальних видів оплати за їх надання. Вважається, що головною причиною цього є відсутність ефективного посередника на ринку медичних послуг, який має забезпечити належну організацію та захист прав застрахованої особи. У зв'язку з цим варто звернути увагу на те, що в ході еволюції систем соціального медичного страхування країн ЄС, де цей вид страхування досить успішно забезпечує належний рівень соціальних гарантій, роль такого посередника виконували товариства взаємного страхування – лікарняні каси, що створювались, головним чином, безпосередньо на підприємствах. Хоча у подальшому більшість їх функцій перейшла до територіальних фондів соціального страхування, вони продовжують відігравати суттєву роль в організації медичного забезпечення [10].

Список літератури:

1. Лівак П.Є. Правове забезпечення фінансування охорони здоров'я в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П.Є. Лівак. – Ірпінь, 2010. – 28 с.

2. Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон від 14 січня 1998 № 16/98-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

4. Законопроект «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/223840/>. – Назва з екрана.

5. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

6. Про затвердження Програми подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня

2002 р. № 955 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

7. Обов'язкове медичне страхування : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inmeds.com.ua/compulsory/522/>. – Назва з екрана.

8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 2 лютого 2011 р. № 49955 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

9. Санитарные правила устройства, оборудования и эксплуатации больниц, родильных домов и других лечебных стационаров СанПиН 5179-90 : правила от 29 июня 1990 г. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

10. Про затвердження методичних рекомендацій «Здійснення контролю за дотриманням радіаційно-гігієнічних параметрів у будівництві» : наказ Міністерства охорони здоров'я України 29 грудня 2007 р. № 883 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

11. Мін'юст прилюднив перелік незаконних нормативних актів, що застосовуються без державної реєстрації : лист, перелік від 30 червня 2010 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

12. ДБН В 2.2.-9-2009 Державні будівельні норми України «Будинки і споруди. Громадські будинки і споруди. Основні положення» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minregion.gov.ua/attachments/files/bydivnitstvo/tehnichne-regulyuvannya/normuvannja/DBN_V.2.2-9-2009.pdf. – Назва з екрана.

13. Порядок акредитації закладу охорони здоров'я : постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 765 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

14. Стандарти акредитації закладів охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 березня 2011 р. № 142 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

15. Державні санітарні норми і правила «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну (медико-санітарну) допомогу» : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 2 квітня 2013 р. № 259 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

16. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до розміщення, облаштування, обладнання та експлуатації перинатальних центрів» : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 26 січня 2012 р. № 55 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. – Назва з екрана.

17. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верхової Ради України на проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», який прийнято Верховною Радою України за основу реєстр. № 2597 від 21 березня 2013 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46242

Аннотація. В статье освещены отдельные правовые категории в сфере медицинского законодательства. Проанализированы нормативно-правовые акты, опосредующие осуществление обязательного государственного медицинского страхования. Раскрываются отдельные проблемные вопросы внедрения медицинского страхования в Украине, предлагается усовершенствование правового регулирования этих вопросов.

Ключевые слова: *общеобязательное государственное медицинское страхование, медицинская страховка, медицинская практика, государственные санитарные нормы и правила.*

Annotation. *The article deals with some legal categories in the field of medical law. Analyzed the regulatory legal acts determining the realization of obligatory of the state health insurance. Disclosed the problematic issues of introduction the medical insurance in Ukraine and proposed improving the legal regulation of these issues*

Keywords: *mandatory state health insurance, medical insurance, medical practice, state sanitary rules and regulations.*